

THEMA: GEVANGENIS

>> Gevangenen in Engeland dreigen overvol te raken. Maar gevangenen zijn anno 2011 beter af dan ooit.

Welkom in het rasphuis

De taakstraf bestond ook in de zestiende eeuw. Maar het werk was gruwelijk zwaar.

In januari 1589 bekeet de 16-jarige Evert Jansz uit Amsterdam - na een flinke geseling - dat hij een apotheker heeft beroofd. Wat te doen met deze jongeman? denken de schepenen van de stad. Hij komt immers uit een goed gezin.

Om dit soort criminelen en andere asocialen passend te kunnen straffen, besloten zij een tuchthuis op te richten, waar gevangenen door hard werk weer op het rechte pad zouden komen. Het Amsterdamse Rasphuis opende in 1596.

Ketenen

Het was een akelige plek. Na aankomst werden gevangenen eerst ter observatie in de kelder opgesloten. Dan moesten ze hout tot poeder raspen, dat werd gebruikt bij het verven van textiel.

Sommige gevangenen droegen ketenen, wel tot 'tachtich ponden swaer.' En

terwijl ze zich in het zweet werkten, werden ze bezichtigd: vanuit heel Europa kwamen toeristen op deze attractie af.

Het rasphuis had ook

Op de geheime afdeling zaten de 'wittebroodskinderen'

een 'secrete' of geheime afdeling. Daar zaten de zogenaamde 'wittebroodskinderen': gevangenen met rijke ouders, die niet wilden dat de burens hun kroost achter tralies zouden zien. Deze gevangenen kregen inderdaad luxe witbrood te eten...

Het onderwerp voor deze Flitsch! werd bedacht door lezeres Yvonne. Weet jij ook een leuk thema? Mail me dan!
liesbeth@onvergetelijkverleden.nl

'Schreiende als een kind'

Wie een misdaad pleegt, belandt in de gevangenis: dat is vandaag de dag volstrekt normaal. Maar dat was niet altijd zo.

Radbraken, geselen, brandmerken: lijfstraffen waren tot in de achttiende eeuw in Nederland vrij gewoon. Vaak werden ze opgelegd in combinatie met een paar jaar dwangarbeid in een tuchthuis (zie hiernaast). Maar opsluiting zoals wij dat kennen was zeldzaam.

'Solitair confinement'

Dat veranderde in de loop van de achttiende eeuw. Lijfstraffen waren barbaars, vonden steeds meer deskundigen. En de doodstraf eigenlijk ook. In

Het wachten duurt lang...

In 1997 werd in de VS de langste gevangenisstraf ooit opgelegd: Darron Bennalford Anderson kreeg ruim 10.000 jaar celstraf voor onder meer ontvoering, diefstal en verkrachting. In het jaar 12.744 kan hij gratie krijgen. Nog eventjes geduld dus.

de negentiende eeuw werd een nieuw, humaan alternatief voor deze gruwelen voorgesteld: eenzame opsluiting, of 'solitair confinement.'

In 1848 verrees bij de Leidsepoort in Amsterdam dan ook een nieuwe gevangenis: 'De Schans.' Hier werden gevangenen in isolement opgesloten - maximaal één jaar.

Hoewel ze allemaal in aparte cellen zaten, waren de gevangenen nooit lang alleen: ze werden voortdurend door bewakers in de gaten gehouden: 'bestendig begluurd', zoals de directeur van de gevangenis, een zekere Wittebol, het noemde.

Zelfmoord

Uiteindelijk bleek eenzame opsluiting helemaal niet zo humaan. Veel gevangenen leden zichtbaar onder hun opsluiting. Zo pleegde een zestienjarige gedetineerde in december 1852 zelfmoord. En directeur Wittebol omschreef in 1853 in zijn dagboek hoe één gevangene 'in zijne cel onrustig op- en nederliep ... schreiende als een kind.'

Ontsnapt!

Op 8 december 1944 wisten 51 mensen uit de gevangenis van Leeuwarden te ontsnappen.

Bij deze spectaculaire ontsnapping kwamen geen criminelen vrij, maar leden van het verzet. Zes van hen zaten sinds november vast in het goed bewaakte Huis van Bewaring.

Verzetman Piet Kramer bedacht een list. Hij vermomde een aantal ver-

zetslieden als agenten en wist, zonder dat er één schot werd gelost, 51 gevangenen te bevrijden. Ondanks hardnekkig spoorwerk kon de bezetter hen niet meer vinden.

In 1962 werd de stunt met succes verfilmd: *De Overval* trok bijna anderhalf miljoen bezoekers. Acteur Rob de Vries, die de rol van Piet Kramer speelde, had trouwens zelf ook in het verzet gezeten.

Op www.blokhuispoort.nl vind je meer info over de Leeuwarder gevangenis.

